

VÁCLAV DAVÍDEK

K ZEMĚPISNÝM NÁZVŮM BERLÍN—KOLÍN

Po staletí badají pracovníci němečtí i slovanští a románští o původu a významu jména novodobé metropole Germanie, lépe dvojměstí Berlín-Kolín (něm. Berlin-Kölln). Za Slovany shrnul názory před půlstoletím nejlépe L. Niederle (4; p. 143): Berlín vznikl jako osada buď Stodoranů-Havolanů nebo Sprévanů, příslušníků slovanských Lutičů-Veletů; etymologové vykládali jméno ze staroslovanského slova бѣрлинъ, český brlení nebo brlinková ohrada (*Muka*); anebo ze staroslovanského slova берло (*Grabow*); navíc Niederle upozornil na jisté rozšíření jména Berlin a jeho odvozenin i různých podob, vyskytujících se zvláště ve slovanských zemích.

Z německých badatelů po nejzasloužilejším R. Trautmannovi (před r. 1950; 11) studovala předmětné slovo J. Schmidtová (1962; 9). Správně si předsevzala řešit úkol z hledisek geografie, historie, hospodářství, kultury, proto si povšimla i dvojjmenní Berlín-Kolín; v této snaze o nejširší i nejčtetnější materiál však přejala i osídlné jméno pouze formálně podobné: Nalezla totiž Berlin v Holandsku u Brügge a to ji zavedlo k výkladu, že odtud toto jméno přenesli vlámští kolonisté a že prý vyjadřuje tedy z vlámštiny beer, tj. bažinu, bažinaté místo (9; p. 672—679); odmítá ovšem i německé Bär. Nato odpověděl J. Saglio (1964; 7). Ačkoliv nepodnikl široké studium, rozvázný lingvista odvodil zcela správně, že jméno Berlín nemůže pocházet z vlámštiny, protože Berlín byl založen v krajině tenkrát osídlené slovanským obyvatelstvem a jméno si podrželo přízvuk na druhé slabice. Vskutku tu jde o zbytek slovanské délky (proto i české Berlín), nezdůrazňujíc známou slovanskost sídlení na středním Polabí donedávna.

Další německý badatel H. Schall již r. 1957 odmítl výklad z polského slova berło (tj. hůl, český berla), jelikož bylo toto slovo odvozeno z lat. slova ferula; a četnější výskyt toponyma na území směrem k východu Schall vykládá pomocí litevštiny: Rekonstruuje prý zaniklé slovo *berlin ve významu prostoru, na němž jsou duny (8). Po deseti letech opakoval výklad-jména Berlína z-baltského (kurského) zase jen předpokládaného slova *Burlini, pocházejícího z indoevropského základu *bhr- (8a). Polský badatel T. Witkowski (1966) proti tomu namítl, že Balty mezi Labem a Vislou nelze doložit archeologicky; některá jména je možné s baltštinou jenom srovnávat, ale nikoliv je z ní odvozovat. Autor dovodil slovanský původ jména Berlína z dalšího slova, totiž barlóg (*berl-, *berl-), jež prý znamenávalo osadu ležící na bažině. Český recenzent k tomu připomněl (14) Trautmannův výklad toponym s koncovkou -in z osobních jmen — ale naprosto chybně.

Historický geograf musí být překvapen takovým blouděním některých lingvistů (zvláště ovšem českých). I když více nebo méně uvědoměle uvozují své teorie aspoň zásadně požadavkem zřetele k přírodním podmínkám míst, v nichž osady vznikaly, i k historickým vztahům, za nichž byla místa pojmenována,

filologové přesto sklouzávají k etymologování z přírody a ze života vzdáleně, protože vytrženě; a místo toho vytvářejí umělá, předpokládaná, pouze dohadovaná jména a slova ochotnější a více, než aby se pokusili z toponymie skizzovat zaniklý obraz země a národů. Konkrétně k našemu tématu: Je přece známo, že Berlín podnes leží a ještě více při svém zakládání ležival v krajině nápadně vodnatější, že močálové pustiny se prostírávaly mezi Labem a oblastmi podél Odry a Visly a zvláště k baltskému přímoří. Obecně řídké osídlení těchto končin Slované ještě v raném středověku mohlo být zhušťováno především podle toho, jak osídlenci dokázali získat krok za krokem — pevnou půdu pro bydlení a úrodnou půdu pro živobytí.

Už z předhistorie známe kolové stavby; jejich technika byla zdokonalována ještě ve středověku. Silná dřeva byla vrážena do močálové země jako koly, podobné klady bývaly kladeny přes stojaté vody i přes širší toky, jež tekou v rovinnaté přírodě jenom zvolna; přes menší vodoteče byly kladeny aspoň drobné hatě; a přes prudké řeky byly budovány mosty (vzpomeňme římských vojsk), u nichž proto mohla i musela vznikat též přístaviště. Až v pozdější vývojové fázi ve vyspělém středověku bývaly osady opevňovány jednak proti zvěři, jednak proti nepřátelům výstavbou podobných dřevěných palisád; a ještě později pevnějšími, totiž zděnými hradbami s věžemi, donjony. Vražené kůly a brlení ve vodotečích a zátokách mohly sloužit i k zachycování dříví plaveného, z lesů k lidským sídlům. Zajisté tím spíše po takových dřevěných konstrukcích příhodně vznikaly také cesty se zmíněnými přístavišti, u těchto vodních děl provozován i bohatý rybolov. Prostě u tak nákladného, rozumí se pracného díla lidských rukou proti nehostinné přírodě se pochopitelně rodilo také hromadné lidské bydlení. I z toponymie to připomíná jméno, dokumentující výstavbu nákolních staveb ještě ve středověku: N a k o l i c e jako osada u Nových Hradů na jihočeském Vitorazsku byla postavena v bažinaté krajině na kůlech vražených do blat. Možná, že nákolním stavbám je blízké také místní jméno N á k l e, N á k l o; dosud se vykládá (5/III p. 175) ze staročeského apelativa „nákel“ ve významu říční okliky, ohybu, což by tedy odvádělo od souvislosti s nákolními stavbami spíše k místním jménům typu Oheb, Cheb; i taková říční zátoka, zvláště po dotváření nákolními stavbami, byla ovšem vhodnou pro přístaviště a tudíž také pro osídlení.

Dřevěné sídlištní konstrukce se vyvíjely čím dále v důmyslnější a pevnější stavební díla. Používaný materiál sám nabízel, aby je jejich slovanští stavitelé nazývali podle velikosti používaných dřev: k o l y, k ů l y bývaly klády a dřeva nejsilnější, b r l e, b r l e n í byly nazývány konstrukce z tenčích dřev, planěk i dřívěk, oboje vrážené do močálů a vodních den vertikálně; a h a t ě bývaly vodorovně položené a nevalně spletené kusy dřívěk i chrastí v bažinaté a jinak nepevné půdě nebo i přes potoky. Archeologové obvykle mohou objevovat zbytky staveb jenom nejodolnějších, prostých, kotvových a ještě dokonalejších, jakož i kolových palisád v zemi a představitelně i nad zemí; t l o u c í, ohořelé i zkamenělé. Historikové je znají ze strohých zmínek i z kronik (kupř. 2; p. 39). Geografové dovedou určit takové polohy u vod stojatých i tekoucích, zvláště když obecně pochopitelný popis, kodifikující v toponymu zeměpisně-sídelní skutečnosti třeba již zaniklé, tudíž doznívá v hydrografii a toponymii. Připomeňme ukázkově z hydrografie název B r l e n k a jako pojmenování toků severoněmeckých (11) (místní jméno Brlenka u Litomyšle prý bylo odvozeno až dodatečně z německého základu; podle Sedláčka 5/I, p. 196 V, p. 137). Ovšem apelativum b e r l a bylo známo i starým Čechům; jeho shoda s lat. ferula přece ještě nemusí znamenat, že české

slovo vzniklo z latinského, nýbrž obě apelativa mohou pocházet samostatně z apelativa tzv. indoevropského prajazyka (zcela stejně jako například slovo matka nepochází z cizích jazyků, třebaže souhlasí s lat. mater, něm. Mutter apod.).

Tak Berlín — přes zgermanizovanou podobu Berlin — zní jasně slovansky. „Deutsches Städtebuch“ (3/I; p. 484) uvádí (s citací prvních historických zmínek) „Berlin (1244), Berlyn (1288), lat. Berlinum nur einmal (1308).“ Niederle (4) znal Berlin u Halle, Perliny u Lauenburku, Perlin v Meklenbursku, Perlin u Brodů, Perlinchen v Nové Marce (Nova Berlin r. 1278), Berlin jako jezero u Vysoké-Wittstocku. Trautmann (11; p. 31) ještě šíře postřehl tvary Berlin také pro Bralin v kraji Segeberg a Pyřice a jiný Barlin u Malchinu. Přirazuji sem i Brle, přední slovanský hrad zapsaný však Wurle, nyní Werle (2; p. 46—47); určitě jeho jméno nepatří odvozovat od orlů, jak se domníval Trautmann (12, p. 163). Krátce a dobře: „Berlín“ nazvali slovanští zakladatelé místo, jehož obydlí byla postavena v močálové krajině na brlech, popříp. na kolech, jak hned uvidíme.

Vítaně, byť nezáměrně, to ověřuje jméno hned sesterského města Kolína („Schwesterstadt Kölln“), neboť také toto město bylo postaveno slovanskými zakladateli na kolech (kúlech). Protože močálové krajiny se prostíraly také jinde a také tam Slované stavovali podobné osady, vyskytují se onde porůznu nejen Berlíny, ale také Kolíny a podobně zvané lokality. V citovaném díle (3/I; p. 484) napsal berlínský archivář E. Kaeber: „Colne (1285), Kolne (1322), Colln (1325), lat. Colonia (1237). (Übertragung wohl von Köln a Rh. oder Kolonie?).“ Otázku je nutno odmítnout v obou směrech, neboť v případě porýnského Kolína jde o známou římskou kolonii s latinským názvem Colonia (Agrippina) a ze stejného důvodu nelze název berlínského Kolína odvozovat ze slova latinského, nýbrž jediné domáčího, tzn. slovanského. — Výklad jména českého Kolína, jak jej shrnul Profous (5/II p. 285—286), je tak bolestně nelogický, že je mi líto opakovat rozhodné odmítnutí takových názorů (viz 1).

Kdo by chtěl pochybovat o správnosti výkladu dvojjmení Berlín-Kolín jediné ze slovanského základu, nechť se kontrolně rozhlédne dovnitř původního Berlína a Kolína. Na území studovaného dvojměstí, lépe aglomerace, se ozývá nejenom Nový Kolín (Neukölln) s nedalekým hradem výslovně Slova n s k ý m (Wendenschloss), ale u vtoku Havoly leží neméně dávný Hařov (Gatow), jméno to znovu připomíná raněhistorickou potřebu hatí, funkčně blízkých brlení a kolům. Navíc uprostřed Berlína se připomíná také třebení (klučení) lesů jmény Třebetov (Treptow) a výslovně buků jménem Bukov (Buckow). O slovanství prvotního Berlína-Kolína svědčí další topica Štáhlavce (Staglitz), Lukavice (Lankwitz), Šmokvice (Schmöckwitz), Damerice (Dämeritz), Dalovice (Dahlwitz) ajv. A navíc opět k širšímu srovnávání zaznamenejme existenci příbuzných lokalit — nejenom jmen — také na širém území německém, polském a českém, pokud jsme mohli vysledovat. Zdůrazňuji, že identifikaci takových toponym umožňuje nejen samo jméno, ale právě poloha pojmenovávaných míst u vod stojatých, tekoucích i v přímoří; některých jsme se dotkli vpředu. Tak v Meklenbursku byla zapsána r. 1337 Colna, nynější Kölln v kraji Güstrow, v Pomořansku z let 1251—1278 Colne, nynější též Kölln v kraji Demmin, až v srdci Německa u Koburku z r. 1258 Colne, nyní to je Cölln. Správné výklady těch i dalších jmen od kolí, nákolních staveb, podal již Trautmann (11); připojuji jen poznámku o důsledném zachování dvojitého

V Polsku známe Kolin (u Pyčice; 11/II; p. 69, 12, p. 80) i Kolna či Kolno apod. V Čechách máme Kolinec u vtoku Kalného potoka do Pstružné (opět zcela vadný je výklad Profousův, 5/II; p. 286), dvakrát Kolný u Lišova a u Úřku (tu zase Profous správně, 5/II; p. 286—287); patří sem i Koleč (Profous chybně ze jména osobního, 5/II; p. 283) a Zákolany (tu podle Gebauera i Profous správně, 5/IV; p. 713) v povodí Týnického potoka pod starožitnou Budčí na Podřipsku.

Jeden historický doklad z Pobaltí zasluhuje, aby byl zdůrazněn zvláště: Kolín Veliký čili Libice, nyní Lübeck. Leží nedaleko ústí Travné do západní části Baltského moře; přítokem Travné je zde Svratka, nyní zvaná Schwartau. Osadu nazývali podle bukového porostu Bukov nebo Bukovec a posléze Lubek či Libice (2; p. 39; 44, 46). Zikmund z Púchova v „Kozmografii české“ na listu 436 v kapitole o Lubeku napsal m. j., že Lubek byl zván Kolín Veliký: „Někdy leželo v Švartově v portu mořském vejborném, v němž rybáři bydleli,“ a když kolem r. 1040 zde postavili hrad, „nazvali jej po svém synu Butau a Jindřich bratr Butu jmenoval jej Kolínem Velikým“. Etymologování z osobního jména Butu (správné čtení z Helmoldovy „Kroniky Slovanů“ kap. 57 zní ovšem Bucu) je zcela falešné. Zato zvláště zajímavým zůstává název pořiční, nikoliv poosobní, Švartov, podle názvu řeky Svratky (jmenovkyně řeky na Moravě); a pro nás zvláště cenné je pojmenování „Kolín veliký“: Mimovolně prozrazuje, že Bukov-Libice bývala rybářská nákolní osada-přístav téže povahy, jakými byly berlínský a polabský Kolín (Kolíny) i sám Berlín.

Zajisté, že zásadně nelze vyloučit tvarovou podobu jmen míst, která samotná měla původ rozdílný, také názvoslovně. Jako porýnský Kolín nepojmenovali Slované (ani Germáni, nýbrž staří Římané), tak Slované nezakládali ani vlámský Berlín. Pouze formální shoda místních jmen nesmí zmást výklady historické a geografické. A také zásadně neodsuzujeme omyly v tomto případě neslovanských filologů, neboť ani čeští lingvisté i historikové se nezbavili ošidných onomastických teorií strukturalistických. Kupříkladu důvěřují v únosnost teorie výkladu toponym převážně (ne-li výlučně) z osobních jmen podle pouhých koncovek. O její pochybenosti jsme se mohli přesvědčit už při citaci názvu „Švartov“. Tu je na místě odmítnout koncovku -ín jako určovatele původu místního jména ze jména osobního, neboť i touto koncovkou bývala nazývána místa především polohopisná. Stačí demonstrovat, jak jmenovitě Profous resp. jeho spolupracovníci a následovníci k výkladu jména Kolín násilně vymýšleli spojení se jménem Mikuláš s předpokládanými variantami *Kol či *Kolda, než by uvažovali reálný výklad od kolí; a to přes to, že již Pavel Stránský r. 1643 v díle „Respublica Bojema“ na str. 26 napsal o Kolíně na českém Labi: „urbs Colina, quae à quibusdam Colonia nostra dicitur, ... nomenque ei à sudibus quae Koli vocamus...“

Shodnost zeměpisných podmínek resp. jejich pojmenování slovansky jako popisu společného prostředí Berlínů a Kolínů — vedle sebe i vzdáleně — je možno lépe pochopit z místního vývoje národopisně-politického, jak se utvářel p o založení obou a mnohých jiných osad a hradů západoslovanských. Fotokopie staré mapy zobrazuje politické členění pozdějšího Braniborska ještě na prahu novověku. Do té doby germánské Sasové, sídlící původně jenom na Atlantském pobřeží (v nynějším Dolním Sasku), posunuli svou vládu i sídla přes střední Labe dále k východu. Ještě ve 12. století bývalo sasko-slovanské pomezí na dolním (!) Labi ve Vrbně, nynějším Barfärde, Helmold o tom praví: „Colloquium provinciale

omnibus marcomannis tam Teutonis quam Slavis in loco, qui dicitur Berenuordae“ v kap. 87 i 18 (2; p. 49). Ale už asi od konce prvního tisíciletí vyvíjela se po obou březích středního Labe národopisně smíšená Marka, později zvaná Starou. Přívlastek „Stará“ nabyla totiž v dalších stoletích středověkých, kdy Sasové postoupili k ustavení ještě východnější Marky, později zvané Střední; a posléze nejvýchodnější zřídili ještě později Marku Novou; viz právě historickou mapu.

1. Braniborská Marka rozčleněná v Marku Starou (Antiqua), Střední (Media) a Novou (Nova) na počátku novověku. (Podle Orteliova atlasu z r. 1589.)

Osada i jméno Berlín vznikaly v posledních stoletích prvního tisíciletí po Kr. z podnětu a pracovního úsilí těch Západoslovanů, kteří byli potom podmaněni ve Střední Marce; Berlín-Kolín leží právě v jejím středu. Už v těch raněhistorických dobách syrového zápasu člověka s přírodou jako jiní kmenové a národové také západní Slované vytržili technologii i terminologii výstavby sídel; to se konzervovalo i v místopisu (a svědčí o dlouhověkém soužití Slovanů s Germány). K těm nákolim a brlením patří příradit — byť snad nikoliv zcela synonymně — také štěty ve významu blízkém slovu hať (až později a druhořadě dostalo význam štětiny; 11/II; p. 86—87). Prvotně štět znamenával palisádu na říčním toku či v pomoři. Z tohoto kmene vzniklo místní jméno

Štětín (germánsky zvaný Burstaborg, tj. nákolní hrad). V Pobaltí se jistě nalezne vícero místních jmen shodných a odvozených (10; p. 285). V Čechách se vyskytují Štětíny ve vodnatých oblastech, totiž u Vodňan nyní jen dvůr Štětín v Krajičku, a bývalá ves, nyní též jen dvůr nad Chrudimkou u Mnětic; navíc ves Štětice též na Vodňansku a město Štětí na pravém břehu Labe (5/IV, p. 299—300 vykládá přednosně poosobně). Nás zajímá zjištění, že apelativum i místní jméno Štětín znamenávalo totéž, co v češtině a v Čechách nejen Štětí, ale i Kolín a západoslovanský Berlín. Obecné podmínky zeměpisné a historické určovaly výstižné pojmenování sídel, proto v toponymech stopujeme jistou diferenciaci oblastní a časovou. Tak v povodí horního, českého Polabí užívali k tvorbě místních jmen slovního kmene kol- i štět-, na středním Labi a v nejzápadnějším Pobaltí stejně a navíc odvozenin od slova berl-, v ostatním (polském) Pobaltí vycházeli od kmene štět- i kol-. Společný slovanský základ slovní vysvětluje příbuznost a prolínání také místních jmen typu Berlín, Kolín, Štětín podle podmínek přírodních.

Místní jména ani Berlín, ani Kolín, ani Štětín apod. tedy nejsou záhadami. Záhadou zůstává leda objasnit, proč za posledních padesát let česká onomastika nejen nedokázala pokročit, ale naopak zatemnila dokonce ony jistoty, které bývaly a zůstávají jasnými již po staletí. Výsledky této studie dávají plně zadostiučinění Niederlovi a nejednomu méně známému pracovníkovi v 19. století a ještě starším, až po Stránského i Zikmunda z Púchova před čtyřmi i více stoletími; podnes jejich příspěvky vynikají rozvážností, jemnými způsoby myšlení a hlavně ideovostí. Historik-geograf, studující slova i věci najednou, může kladně hodnotit jedině co *nejkomplexněji propracovávanou toponomastiku* jako užitečnou pomocnici historické geografie, historického národopisu a dalších disciplín. Touto málo prošlapanou cestou mezivědní spolupráce se dospěje i k poznání zeměpisných podmínek dávnověkých a různověkých (stratifikace). Konkrétně v této studii šlo o postižení polohopisného obrazu území, jak bývalo dříve vodami ještě bohatší, a o načrtnutí dobového obrazu raněhistorického, kdy personalismus ještě zdaleka nebyl tak, jak v pokročilém feudalismu. Proto též místní jména na -ov, -in, -eč vyjadřovala tenkrát i později polohu krajiny, půdy; až ve vyspělém středověku podle tohoto starobylého vzoru začali utvářet také poosobní jména. Oceňujeme vzdělanost cizích lingvistů, kteří za ztížených poznávacích možností se dopracovali lepších pohledů aspoň dílčích (Trautmann, Saglio). Na druhé straně někteří nikoliv nepovolání onomastikové čeští nejenže nedosáhli předpokladatelných výsledků odborných, ale nadto kompromitovali mladou disciplínu mocenským potlačováním nekonformních směrů, ve vědeckých snahách nepřipustným.

Literatura

1. DAVÍDEK VÁCLAV (1964): Kolíne, Kolíne... Lidé a země 13:388—389.
2. DAVÍDEK VÁCLAV (1967): Severozápadní Slované podle „Kroniky Slovanů“ od Helmolda Božovského. Sborník Československé společnosti zeměpisné 72:36—54.
3. Deutsches Städtetbuch, I—II. Berlin 1939—1941.
4. NIEDERLE LUBOR (1927): Původ a počátky Slůvanů západních. Slovanské starožitnosti (oddíl politický), III. Praha.
5. PROFOUS ANTONÍN (1960): Místní jména v Čechách. I—V. Praha 1954 — 1960.
6. Z PÚCHOVA ZIKMUND (1554): Kozmografia česká. Praha.
7. SAGLIO J. (1964): Le problème du nom de Berlin. Revue International d'Onomastique, 16: 104.

8. SCHALL HERMANN (1957 et 1958): Der Name Berlin. Berliner Heimat, 1957: 1—8; 1958: 45—46; a) Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, 78, 126—146.
9. SCHMIDT JOHANN (1962): Das Problem des Namens Berlin. VI. internationaler Kongress für Namenforschung, 3:672—679. München.
10. STASZEWSKI J. (1959): Słownik geograficzny. Warszawa.
11. TRAUTMANN R. (1949): Die Elb- und Ostseeslawischen Ortsnamen, I—II. Berlin 1948—1949.
12. TRAUTMANN R. (1950): Die Slavischen Ortsnamen Mecklenburgs und Hollstein. Berlin.
13. WITKOWSKI T. (1966): Berlin — ein baltischer Name? Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, 80. 1966, 262—270.
14. WITKOWSKI T. (1967): Česká recenze ve Zpravodaji Místopisné komise ČSAV, VIII: 284—285.

ŽU DEN ORTSNAMEN BERLÍN-KOLÍN (BERLIN-KÖLLN)

Der tschechische Forscher folgert von historisch-geografischen Standpunkten, dass den menschlichen Behausungen, die im Moor gebaut wurden, nach den Planken (tschech. brle) Berlín (deutsch Berlin), und nach den Pfählen (tschech. kolí) Kolín (deutsch Kölln) von ihren slawischen Gründern ihre Ortsnamen gegeben worden sind. Derartige Erklärung der Herkunft und Bedeutung des Namens der Schwersterstädte Berlin und Kölln wird durch die Existenz weiterer slawischer Ortsnamen auf dem Boden der deutschen Hauptstadt untermauert: Slovanský Hrad (Wendenschloss), Hařov (Gatow), Bukov (Buckow), Štáhlavce (Staglitz), Lukavice (Lankwitz), Šmokvice (Schmöckwitz), Daměřice (Dämeritz), Dalovice (Dahlwitz). Die slawische Herkunft der ehemaligen Einwohner dieses Gebietes weiter wird durch die Aehnlichkeit mit anderen Ortsnamen nachgewiesen, die man zum Vergleich verschiedentlich auf dem Gebiet Ostdeutschlands, Polens und der Tschechoslowakei heranziehen kann. Sie erscheinen etwa in folgender Form: Perlin, Perlinchen, Bralin, Barlin. Brle, Werle und Kolinec, Kolno, Kolné, Kolný, Koleč, Zákolany und ähnliche. Dieselbe Bedeutung kommt dabei dem ehem. Ortsnamen Velký Kolín (Gross Kolín oder Gross Kölln) zu, wie früher die Hansastadt Lübeck hiess. Auch dieses ehemalige Fischerdorf und Fischerhafen auf Pfählen (Palisadenwehr) erbaut. Derselbe Ursprung wird für Berlin an der Spree, ebenso wie für die Nachbarstadt Kolin-Kölln und für die tschechische Stadt Kolín an der Elbe angenommen. Siedlungen mit den Namen Kolín (Kölln) und Berlín (Berlin) sind in den letzten Jahrhunderten des ersten Jahrtausends unserer Zeitrechnung auf Antrieb und durch die Arbeit jener west-slawischen ethnischen Stämmen entstanden, die später in der Mittelmark eingedeutscht worden sind; denn Berlin-Kölln liegen ja in der Mitte dieses Landstriches (s. Karte). Ein weiterer verwandter, wenn nicht gleichbedeutender Name-Begriff ist Štětín (deutsch Stettin); auch dieser Ortsname fand im Ostseegebiet und südlich weite Verbreitung. — Die historische Geographie kann sich eifrig und allein auf die in umfassendster Weise durchgearbeitete Namenforschung stützen, die in dieser Form eine nützliche, ja unentbehrliche Helferin zum Studium der Volkskunde und weiterer Wissenschaften vom allergrössten Nutzen sein kann.